

S z í j E n i k ő

Magyaroktatás a moszkvai Lomonoszov Egyetemen

A moszkvai Lomonoszov Egyetemen, vagyis az MGU-n folyó magyaroktatás két irányú: egyrészt a filológusképzést jelenti, másrészt pedig magába foglalja az olyan karokon folyó magyar nyelvi képzést is, ahol a hallgatók: történészek, újságírók, földrajzosok, közgazdászok stb. Magyarországot választva szakterületül, az egyetemi előírások szerint további eredményes munkájuk érdekében kötelesek megtanulni választott országuk nyelvét. Ilymódon a magyar nyelvet tanulók két csoportra oszthatók, és nem hivatalosan létezik még egy harmadik csoport is, azoké, akik saját jószántukból, "minden érdek nélkül" foglalkoznak nyelvünkkel.

1. A nagymúltú és nemes hagyományokkal rendelkező egyetemen - tudomásom szerint - csak 1970 óta folyik olyan jellegű magyaroktatás, amely magyar fogalmak szerint gondolkodva, magyar szakos képzésnek tekinthető. (Évtizedeken keresztül, nem rendszeresen, de alkalom nyílt arra, hogy az érdeklődők fakultatív tárgyként magyarul tanulhassanak. Az ilyen hallgatók sorából számos, ma neves "magyar-specialista" került ki.)

Az Általános és Összehasonlító Nyelvtudományi Tanszék keretében működik egy finn, egy magyar és egy albán csoport. A hallgatók első szakja az orosz, és a speciális magyar, finn stb. képzés elindításával az egyetem illetékeseit bizonyára olyan tudományos célú elgondolás vezérelte, hogy a nyelvtudásból eredő gyakorlati haszon mellett mind az általános, mind pedig az összehasonlító nyelvészet szempontjából hasznos és tanulságos lesz, ha a tanszékhez tartozik három olyan nyelvű csoport, amely nyelvek közül kettő egy nyelvcsalád két szélső pontját képezi, és egy olyan, amely nyugodt lelkiismerettel egy nyelvcsaládba sem sorolható be.

A 10 fővel induló első magyar csoport "gazdáinak", J.Ny. Karsulovnak és A.P. Guszkovának, valamint

a hallgatóknak minden lelkesedése és igyekezete sem tudta pótolni azokat a tárgyi és személyi feltételekben mutatkozó hiányosságokat, amelyek a csoport munkáját megnehezítették és mind a mai napig nehezítik. Mivel a csoport említett tanárai alapos ismerői voltak nyelvünknek, nem bizonyult célszerűnek a Nemzetközi Előkészítő Intézet tankönyvét használni, amely különben sem volt akkor még kellően ismert, és nem is állt kellő példányszámban rendelkezésükre. A közismert Deák Sándor-féle tankönyvet - az olvasmányok kevésbé vonzó volta miatt - hamarosan felváltották a Bánhidi-Jókay-Szabó-szerzőhármas *Learn Hungarian* c. tankönyvével, illetve ennek német változatával. Az órarend félévenként heti 10 órát tudott biztosítani nyelvtanulásra.

A Magyarországról előadások és szemináriumok tartására kért magyar anyanyelvű szakember, vagyis személyemben az első magyar lektor 1972. szeptember 1-én kezdte meg munkáját az akkor III. éves csoporttal. Addig a hallgatóknak ez egy féléves magyar fonetika kivételével előadásokat nem tartottak. Mintegy a fonetika előadás folytatásaként a tanszék kérésére a III. éves első felében előadást és hozzá szemináriumot tartottam "A mai magyar nyelv" címmel. Ezenkívül irodalmi szövegelemző szeminárium tartását és az újf. stílusgyakorlatok vezetését várták tőlem. A Történelem Fakultáson - teljesen kezdő csoport számára - tartott óráimmal együtt összesen heti 18 óráig volt. A stílusgyakorlatok meglehetősen tág témakört öleltek föl: a kiejtési hibák javításától, a mindennapi beszélgetési témák földolgozásától a vers- és népdaltanításig rendkívül széles skálán mozogtak. Az első félév meggyőződött arról, hogy bár a XX. századi klasszikus és mai magyar irodalom gyöngyszemeinek tanítása lenne illendő és kelendő, ez járna a legtöbb gyakorlati haszonnal és műélvezettel, mégis célszerű a következő félévre olyan irodalomelőadást tervezni, amely a magyar irodalomról és általában a magyar kultúráról, ennek koráról sajátosságairól a hallgatók fejében makacsul élő tévhitek eloszlatása céljából a magyar irodalom történetének - és hogy még nehe-

zebb dolgunk legyen, vele együtt szükségszerűen történelmünknek - tárgyalását is a kezdetektől, tehát tökéletes kronológiai sorrendben indítaná. Ezzel egyidőben minden mai magyar irodalmi művet a lehetőségekhez képest a stílusgyakorlatok amúgyis heterogén, sőt amorf témakörébe sorolhatunk. A XX. századi magyar irodalmat az utóbbi időben örvendetes módon szép számmal megjelenő antológiák és önálló fordításkötetek (líra, próza egyaránt) segítségével könnyebb akár egyedül is megismerni. (Előfordult már, hogy a fordítás nem tetszetős volta buzdította a hallgatót az eredeti megismerésére, s ezután már mindent igyekezett eredetiben olvasni.) Nagyon jó szolgálatot tettek pl. a kiejtés javításában Weöres Sándor versei (Bóbita, Galagonya stb.). Hasonlóképpen nemcsak a kiejtés javításában volt nagy szerepük a régi és új stílusú magyar népdaloknak, amelyeket szívesen énekeltek (sőt, hidegebb téli napokon még táncoltak is rájuk, a sok szeretettel dédelgetett debreceni nyári egyetemi emlékek hatására). A III. év második félévében tehát elkezdjük a magyar irodalom tanulmányozását.

A helyi hagyományokhoz és adottságokhoz, szokásokhoz alkalmazkodni nem mindig ment és megy könnyen. A tanszék egyetlen szoba, s a tanszéki könyvtár egyelőre ismeretlen fogalom. Többnyire ebből következik, hogy a hallgatókkal órán kívüli kapcsolat tartása, akárcsak konzultáció erejéig is, gyakorlatilag megoldhatatlan. Az előadások szemléltető anyagának beszerzése (megszerzése, kölcsönzése, kölcsönkérése) is rengeteg időbe és utánjárásba kerül, és - mivel a magyar nyelvű könyv, különösen a régebbi és magyarországi kiadványok, ritkaságszámba mennek a könyvtárakban - sokszor teljesen reménytelen. Magyarországról 1973 tavasza óta kapunk szakkönyveket, ezek száma a Művelődésügyi Minisztériumtól kapott 100 rubel készpénzért vásárolt könyvekkel egyetemben az 1972/73. tanév végén elérte a hatvan darabot. Nagyon jó, hogy az említett rubelek révén lépést tarthatunk a könyvkiadással, és az idén megjelent orosz nyelvű magyar irodalom az ötödik éven nagy segítség lesz.

Míg az 1972/73. tanév első félévére különféle tanszéki problémák miatt mind a csoport, mind pedig személyem iránt a legteljesebb közönyben zajlott le, addig a II. félév sok kellemes újdonsággal szolgált. A tanszék új tanszékvezetőt kapott B.I. Rozsnyevszkijnek, az ismert nyelvtipológusnak a személyében, aki élénk érdeklődést tanúsított mind Magyarország, mind a magyar nyelvtudomány eredményei, és nem utolsósorban a magyar csoport munkája iránt. Ugyancsak ennek a félévnek az elején kezdte meg munkáját a tanszék új, magyarul kiválóan beszélő munkatársa, V.I. Klepko, és a félév közepe táján kezdett járni az órákra - hospitálás céljából - az az ötödéves (a Szovjetunióba férjhez jött) magyar hallgató, akit a következő tanévtől a nemfilológusok magyaroiktatásában kívánt az egyetem alkalmazni. Ily módon a tanszéki oktatógárdában az "ugor képviselő" örvendetesen megnövekedett.

A tanszékvezető megbízott a magyarszakosok ötéves képzési tervének előkészítésével. Ezt a hazai minták és a helyi adottságok maximális figyelembevételével elkészítettem.

A II. félévben összesen heti 20 órában volt, irodalomtörténeti előadás és szeminárium, bevezetés a finn-ugor nyelvtudományba - előadás, stílusgyakorlatok tömege. Feladatom volt még az évfolyamdolgozatok irányítása és elbírálása, valamint egy diplomamunka első opponensi teendői. Hallgatóim száma a 20 körül mozgott.

2. Magyaroiktatás folyik más karokon is. A cél itt más, mint a filológusoknál: nyelvtani minimum, alapvető szókészlet, amely egyszerűbb mindennapi társalkodásra és szakirodalomolvasásra, később pedig magyar nyelvű szakmai megbeszélésekre is képessé teszi a hallgatót. Mind ezt persze a lehető leggyorsabban és a lehető legkönnyebben! A legnagyobb nehézséget itt is a tankönyvhiány jelenti. Ilyen célokra rendelkezésre álló - akár orosz, akár más nyelvű - magyar tankönyvek egyike sem felel meg. Az ilyen igényű órákra való készülés - amely nagyon izgalmas, de rendkívül időigényes feladat - során létrejövő "tankönyv" persze ellentmond minden hagyományos mód-

jobban alkalmazkodik a rendszerint több világnyelvet beszélő vagy ismerő felnőtt hallgató igényeihez.

3. A harmadik, nemhivatalos csoport tulajdonképpen "mennyasszony-kurzus", ahova még csatlakoznak azok a hallgatók, akik valamilyen oknál fogva kimaradtak a karukon hivatalosan folyó magyaroktatásból, de témájuk magyar vonatkozású. Az idejárók igényei tehát még csoporton belül sem azonosak. A nem kötelező jellegből adódóan a fegyelem itt a leglazább, az órák látogatása sokszor órarendi ütközésektől, egyéb hivatalos elfoglaltságtól, összeveszésektől és kibékülésektől függ. Éppen ez a csoport győz meg bennünket végképp egy modern, orosz anyanyelvűeknek készített, rövid, a társalgási könyv határát súroló tankönyv szükségességéről.

Mindhárom csoport számára rendkívül fontos lenne az ún. anyanyelvi környezet biztosítása, amely még a harmadik csoport esetében is nehézségekbe ütközik. A Moszkvában élő, vagy rövidebb-hosszabb ideig itt tartózkodó magyarok zöme maga akar oroszul gyakorlatozni. Az órákon kívüli foglalkozást az MGU rövidebb időre érkező magyar vendégeinek kíséretése jelenti. Az ilyen jellegű munka nem mindig gazdag sikerélményekben, de ilyenkor nyílik alkalom meggyőződni arról, hogy nem az iskolának, hanem az életnek tanulunk.

(1973.)